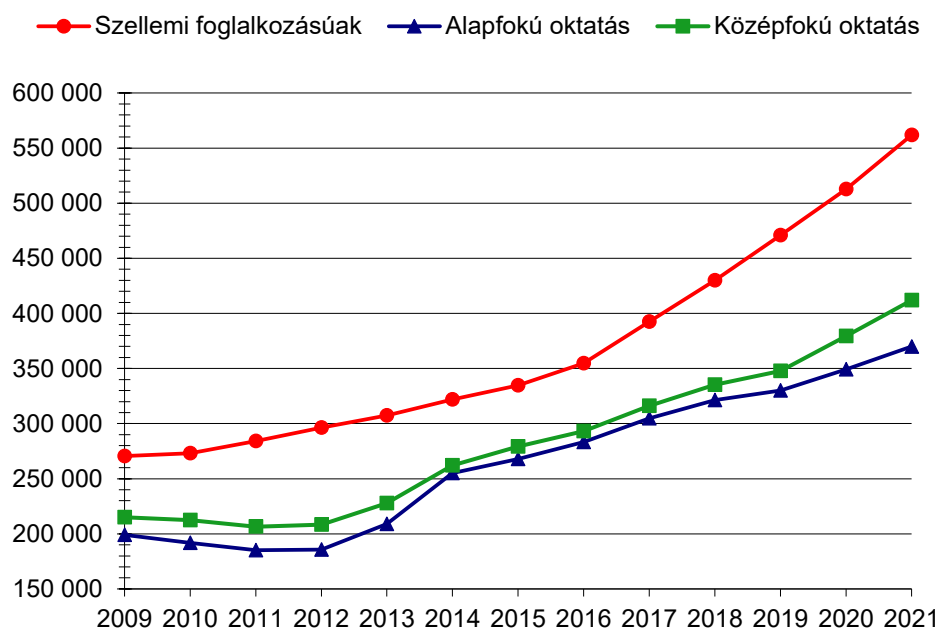

A Magyar Tudományos Akadémia Közoktatási Elnöki Bizottságának állásfoglalása a pedagógusok anyagi megbecsüléséről

A nemzetközi tudásszint-mérések szerint a magyar diákok eredményei hosszabb távon jelentősen romlanak, növekszik a gyengén teljesítők aránya, nem csökken az iskolát korán, végzettség nélkül elhagyók száma. Diákjaink problémamegoldó képességének szintje már a fejletlen országokéhoz közelít, az iskolai teljesítmények családi háttér általi meghatározottsága tekintetében pedig a világ legproblematicusabb országai közé tartozunk. Tudományos elemzések egybehangzó eredményei szerint a közoktatás eredményességének legfőbb meghatározó tényezője a pedagógus, és amint azt számos tény mutatja, a magyarországi pedagógusok helyzete különösképpen nehéz.

A pedagóguspályával kapcsolatos legsúlyosabb problémák

A pedagógusok helyzetével kapcsolatos problémákat számos tényező jelzi, ezek közül a leglátványosabb az, hogy mind kevesebb tehetséges fiatal választja a pedagógushivatást. A pályán levő pedagógusok koreloszlása folyamatosan eltolódik az idősebbek irányába. Bár a közoktatás egészére számított tanár-diák arány még nem jelez krónikus problémákat, egyes területeken (matematika, természettudomány) tanárhiány van. A nyugdíjba vonulók és a képzésben résztvevők arányából kiszámítható, hogy gyors beavatkozás nélkül a helyzet hamarosan kezelhetlenné válik.

1. ábra. A pedagógusok és a szellemi foglalkozásúak bruttó fizetésének változása (forrás: KSH)

A pedagógus hivatás választását számos tényező befolyásolja, a jelenlegi magyarországi helyzetben az alacsony pedagógusfizetések jelentik a legfőbb problémát. Amikor egy fiatal pályát választ, érdeklődése mellett az egyik legfontosabb, mérlegelési szempont a várható kereset, a családalapításhoz és a biztos megélhetéshez szükséges jövedelem. Magyarországon a pedagógusok fizetése tartósan és egyre nagyobb mértékben elmarad az egyéb szellemi foglalkozásúak bérétől (1. ábra). Az utóbbi

időszakban a pályakezdő tanárok jövedelme nem elegendő az értelmiségi életfeltételek biztosításához sem. A tanárok fizetése olyan távol áll más szellemi foglalkozásúak fizetésétől, hogy az kifejezetten taszító hatású. A 2021-es adatok szerint az alapfokú oktatásban dolgozó pedagógusok fizetése mindössze 66%-a, a középfokú oktatásban dolgozók esetében pedig 73%-a a szellemi foglalkozásúak átlagnak. Még nagyobbak a különbségek a pályakezdők esetében. A 25-34 éves korosztályban egy általános iskolai tanár fizetése átlagosan 50%-a, míg egy középiskolai tanár fizetése 51%-a a hasonló képzettségű, nem pedagóguspályán dolgozó fiatalénak (OECD adatok).

A pedagóguspálya helyzetének rendezésével kapcsolatos feladatok

Tehetséges fiatalok pedagóguspályára vonzása, pályán tartása, szakmai fejlődésének folyamatos támogatása összetett feladat. Vannak közvetlen, azonnali beavatkozást igénylő tennivalók, és vannak olyanok, amelyeken keresztül a pedagógusok eredményes működésének a feltételeit kell megteremteni, majd fenntartani. A legsürgetőbb ezek közül a pedagógusok anyagi megbecsültségének rendezése.

A pedagógusok társadalmi megbecsülésével kapcsolatos közvetlen feladatok: a fizetések rendezése és a bérek hosszútávú értékállóságának biztosítása

A diplomás fiatalokat négy évtizedig kell a pályán tartani, a fizetéseket ebben a perspektívában kell vonzóvá tenni. Egy tanárszak elvégzése egyaránt befektetés az egyén és a társadalom számára. A tanári végzettség jól konvertálható tudást jelent, és a pedagógusok könnyen találnak a tanárinál jövedelmezőbb állást. Számukra így a diplomaszerezés, mint befektetés megtérül, a társadalom számára azonban a pályaelhagyás nehezen pótolható veszteséget jelent. A pedagógus diplomával rendelkező fiatalok pedagóguspályán tartása közérdek. Az ehhez szükséges anyagi eszközök nagysága eltöprel a pedagógushiányból fakadó, nemzetgazdasági szinten jelentkező károkhoz viszonyítva.

Minden további fejlődés előfeltétele a pedagógusok bérének az *azonnali és jelentős* megemlése. A jelentős azt jelenti, hogy a pedagógusfizetések néhány éven belül elérik az értelmiségi fizetések átlagát. Hosszabb távon a diplomás átlagfizetés és a pedagógus átlagfizetés viszonya határozza meg, hogy milyen képességekkel, felkészültséggel és motivációval rendelkező fiatalokat lehet a pályára vonzani. A kielégítő szint jelzése az lehet, ha a tanári szakokra többszörös túljelentkezés lesz, ami alkalmat ad a legkiválóbbak kiválasztására.

Az azonnali béremelés mellett hasonlóan fontos a bérek értékállóságának biztosítása, a hosszútávú garanciák megteremtése. A pedagógusfizetéseket csak olyan indikátorhoz érdemes hozzákapcsolni, amit a munkaerő-piaci helyzet alakít, nem pedig valamilyen önkényes döntés. Ilyen viszonyítási pont a nemzetgazdasági szinten számított diplomás átlagbér.

Az átlagos szint garantálása mellett a konkrét fizetéseket a mindenkori igényekhez igazodó finomhangolással kell beállítani. Mindenekelőtt azt kell figyelembe venni, hogy a pályaválasztásra és az elhelyezkedésre elsősorban a kezdő fizetések hatnak, így a pályakezdő tanárok bére nem lehet alacsonyabb, mint amit a hasonló képzettségűek keresnek munkába álláskor. A pedagógiai munka nehézsége számos környezeti tényezőtől is függ, amit a bérrendszer kialakítása során ugyancsak számításba kell venni. Kellően vonzó kompenzációval, a kereslet-kínálat függvényében kialakított

bérpótlékokkal lehet biztosítani, hogy a hátrányos helyzetű régiók, iskolák is vonzóak legyenek a felkészült pedagógusok számára, és a hiányterületeken, szakokon is legyen kellő számú tanár.

A pedagóguspálya helyzetének rendezésével kapcsolatban egy további fontos feladat a hosszútávra szóló garanciák kiépítése, a *bizalom* megteremtése. Olyan társadalmi közhangulatot kell kialakítani, amelyben minden érintett tudja, hogy a szükséges béremelésekkel létrehozott anyagi biztonság tartósan fennmarad. Az alapvető törvényi feltételek mellett szükség van a pedagógusok jövőt formáló szerepének folyamatos bemutatására.

A javasolt fizetésemelésnek rövidtávú hatása az lehet, hogy a tanárok nem kényszerülnek a megélhetési gondokat enyhítő fizetés-kiegészítő tevékenységekre, és teljes energiájukat hivatások gyakorlására fordíthatják. Már rövidtávon enyhítheti a tanárihiányt, ha visszatérnek az oktatásba a pályájukat anyagi okból elhagyó, és a tanári diplomát megszerző, de az iskolarendszeren kívül elhelyezkedő fiatalok.

A pedagógusok hatékony munkájához szükséges feltételek megteremtése: rendszerszintű problémák megoldása

A pedagóguspálya helyzetének rendezésében a fizetések felemelése csak az első és legszükségesebb lépés. A pedagógus hatékony munkájának támogatásához számos további fejlesztésre is szükség lesz. A következőkben ezek közül csak a legfontosabb feladatokat soroljuk fel, amelyek megoldása több időt igényel, de a megoldásuk tervezését azonnal meg kell kezdeni.

Magyarországon sok, kis tanulólétszámmal dolgozó iskola van és ezekben általában magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya. A sok kis iskolát nem lehet kellő számú képzett pedagógussal és korszerű infrastruktúrával ellátni. Szükség van az összevonásokra, a gazdaságosan működtethető méretű iskolák létrehozására, és ezzel összefüggésben ki kell építeni a közlekedési infrastruktúrát, az iskolabusz-hálózatot. A demográfiai trendeket figyelembe véve, az érintettekkel egyeztetve, a feltételek megteremtésével párhuzamosan kell a pedagógiai munka számára optimális méretű iskolákat létrehozni. Szükség van a megfelelő létszámú osztályok kialakítására is, amire csak a nagyobb iskolákban van lehetőség. Számos kutatási eredmény igazolja, hogy kevesebb, de jobban képzett tanár nagyobb létszámú osztályokban is hatékonyabban tanít.

További feladat a pedagógusok terhelésének racionalizálása, az óraszámok csökkentése és az adminisztratív terhek mérséklése. A magas szintű pedagógusi képzettséget nem igénylő feladatokra célszerű segítő munkatársakat (pedagógiai asszisztensek, rendszergazdák, technikusok stb.) alkalmazni. Hasonlóképpen a speciális igények kielégítésére a megfelelő célra kiképezett szakemberek (iskolapszichológusok, gyógypedagógusok, fejlesztő pedagógusok, szociálpedagógusok stb.) foglalkoztatása szükséges.

A hatékony tanári munka feltételeinek megteremtéséhez hozzátartozik szakmai fejlődésük sokoldalú támogatása, a tudomány legújabb eredményeire alapozott tanítási módszerek megismertetése. Emellett el kell látni őket a legkorszerűbb személyes használatra tervezett informatikai eszközökkel. E tényezők összekapcsolását segíti a pedagógusok kreativitásának felszabadítása, aminek alapvető feltétele a tanári autonómia.